

ШКУРАТЕНКО Олена Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-1879-0085

СОКУР Юрій Васильович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-3957-7881, e-mail: uvs11011975@gmail.com

**ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЧЕРЕЗ ГОЛОД І ВІЙНУ
З БОКУ РАДЯНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО
ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ**

Сучасна громадська думка називає Голодомор 1932–1933 років Українською катастрофою ХХ століття. Голодне лихоліття того часу – не історична минувшина, а незагойна фізична і духовна рана українського народу, яка жагучим боєм пронизує пам'ять усіх поколінь українців. Причиною страшної трагедії стали передусім політичні чинники. Масове фізичне знищення українських хліборобів штучним голодом було свідомою акцією сталінської політичної системи проти мирних людей, зокрема селян як суспільної верстви, що не могло не викликати спротиву і відкритих виступів селян [1].

Слід зазначити, що для радянських дослідників і вчених тема Голодомору була закритою. Офіційна ідеологія і пропагандистська машина партії стверджувала, що такого явища взагалі не існувало. Згадки про Голодомор 1932–1933 рр. в офіційних джерелах почали з'являтися лише з 1987 р., коли перший секретар ЦК КПУ В. Щербицький у святковій доповіді до 70-річчя більшовицького перевороту у 1917 р. побічно згадав про голод 30-х років ХХ ст. в Україні. Лише після цього згадування з'явився ряд публікацій, присвячених забороненій раніше темі голодоморів.

У 1985 році при Конгресі США була створена комісія з питань дослідження причин голодоморів в Україні в ХХ столітті. «Комісія по голоду в Україні», створена за пропозицією Президента США Р. Рейгана, на основі архівних матеріалів, які потрапили до США під час Другої світової

війни, засвідчила штучний характер голодоморів 1921–1922 та 1932–1933 рр., довела причетність більшовицької влади до винищення шляхом голодної смерті мільйонів людей, і, аргументуючи свої висновки, опублікувала матеріали, що були результатом розслідування причини й наслідків Голодомору в Україні [2].

Аналіз історичних свідчень переконує, що, хоча протягом існування радянського тоталітарного комуністичного режиму голод в Україні у ХХ ст. категорично заперечувався владними структурами, сьогодні цей факт повністю визнано в нашій державі та за її межами. Факти штучних голодоморів в Україні підтверджуються: свідченнями очевидців; матеріалами закордонної преси; повідомленнями західних дипломатів у Харкові (1932–1933 рр.) та Москві; партійними й радянськими документами; секретними повідомленнями правоохоронних органів; визнаннями партійних діячів; аналізом і висновками вчених; висновками міжнародної комісії з розслідування голоду в Україні 1932–1933 рр.; працями та дослідженнями іноземних фахівців, зокрема й українського походження.

Саме голод, а згодом Голодомор стали своєрідною зброєю у боротьбі з відвертим чи прихованим опором більшовицькій владі. І передусім цю зброю було спрямовано проти найбільш консервативної, найбільш національно свідомої верстви суспільства – селянства.

Політика «наступу соціалізму по всьому фронту» передбачала подальшу централізацію державного управління та ліквідацію автономних прав УРСР та підпорядкування найважливіших ділянок суспільного життя загальносоюзним комісаріатам.

Радикальні зміни відбулися і в національній політиці. Посилювався російський шовінізм, русифікація, гальмувалась українізація. Масових репресій зазнала українська інтелігенція і духовенство. Здійснюючи терор, фізичну розправу над українською національно-свідомою інтелігенцією режим прагнув назавжди усунути елементи української державності. Спроби українських комуністів, зокрема Миколи Хвильового, Олександра Шумського, Миколи Скрипника та інших, виступити з протестом проти цієї політики закінчувались трагічно. Йдеться про самогубство як своєрідне висловлення рішучої незгоди з людиноненависницькою політикою більшовизму в Україні.

Наступною ланкою в позбавленні сподівань українців мати власну державу став Голодомор 1932–1933 р. – явище, яке вже не обмежувалося

характеристикою Голодомору початку 20-х років (свідомим викачуванням хліба з України), а набуло зловісної функції винищення українського села – основи української нації.

Радянська влада застосовувала методи надзвичайного характеру: формувалися та направлялися в Україну військово-продовольчі загони та дружини, чисельність яких досягала 8 тисяч осіб. Вони отримали завдання на конфіскацію всіх запасів зерна у селян. Вилучали навіть те зерно, яке селяни голодуючих районів заробили у врожайних місцевостях [3, с. 18].

Головною причиною виникнення голоду (який є підстави називати штучним) була сталінська політика хлібозаготівель. Директиви щодо організації і проведення жорстоких хлібозаготівель йшли безпосередньо від Сталіна у формі постанов ЦК ВКП(б) та Ради Міністрів СРСР. ЦК КП(б)У та Рада Міністрів УРСР своєю чергою доводили завдання до областей. Щоб реалізувати нереальні плани хлібозаготівель, використовувались відпрацьовані ще в 30-ті роки ХХ ст. засоби: визначення врожайності з кожного гектара посівів, покарання партійних і радянських працівників, голів колгоспів, рядових селян тощо.

Поняття «геноцид» було введено у міжнародно-правове поле лише ухваленою 11 грудня 1946 року Резолюцією 96(І) Генеральної Асамблеї ООН, яка визначила: «Згідно з нормами міжнародного права, геноцид є злочином, який засуджує цивілізований світ і за здійснення якого головні винуватці мають бути покарані».

9 грудня 1948 року ГА ООН одноголосно прийняла «Конвенцію про запобігання злочину геноциду і покарання за нього», яка набула чинності з 12 січня 1951 р.

У статті I Конвенції проголошується: «Сторони, які домовляються, підтверджують, що геноцид, незалежно від того, чи здійснений він у мирний або воєнний час, є злочином, який порушує норми міжнародного права, і проти якого вони зобов'язуються вживати заходи попередження і карати за його здійснення». Стаття II подає визначення геноциду: «Дії, здійснювані з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, расову або релігійну групу як таку». Під знищенням розуміється: вбивство членів групи; заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або розумового розладу членам групи; навмисне створення життєвих умов, розрахованих на цілковите або часткове фізичне знищення її; вжиття заходів, розрахованих на запобігання дітонароджуваності у середовищі такої групи і, нарешті, д) насильницька передача дітей з однієї групи в іншу» [4].

Декларацією країн СНД від 21 грудня 1991 року було встановлено, що СРСР як суб'єкт міжнародного права припинив своє існування. Російська доктрина обґрунтовує те, що Росія є правонаступником СРСР, посилаючись на постанову глав держав СНД від 21 грудня 1991 року, в якій зазначалось, що «Держави Співдружності підтримують Росію в тому, щоб вона продовжила членство СРСР в ООН, включаючи постійне членство в Раді Безпеки та інших міжнародних організаціях».

Проголосивши себе правонаступником СРСР, Російська Федерація на сучасному етапі розвитку своєї держави не полишила імперської політики. Так, упродовж тридцяти років російська політика у відносинах з Україною полягала в постійному впливі на внутрішню політику та економічний тиск з метою послаблення та знищення української державності. Росія у 2014 році розпочала гібридну війну проти України шляхом незаконного військового захоплення її території. Продовжуючи свою імперську політику, Російська федерація 24 лютого 2022 року здійснила міжнародний військовий злочин, який полягає у розв'язанні повномасштабного вторгнення на територію України, з метою знищення державності та геноциду українського народу.

На сьогодні можна стверджувати, що тоталітарний радянський режим, який призвів до геноциду українського народу в минулому, трансформувався в російсько-нацистський режим, який реалізується в повному обсязі зараз щодо геноциду українського народу.

Український народ, переживши лихоліття радянського тоталітарного режиму, залишається незламним і безсумнівно переможе і сучасні звірства з боку російсько-нацистського режиму.

Список використаних джерел

1. Геноцид голодом (до 75-річчя Голодомору в Україні 1932–1933 років). URL: <http://chmr.gov.ua/old/index.php?page=news &id=1311>
2. Голодомор: Терор Москви проти української нації / Матеріали підгот. і пер. з англ. та італ. В. Романець. *Розбудова держави*. 1992. № 4. С. 14–23.
3. Сокур В. В., Сокур Ю. В. Голодомори мовою документів і свідчень. 2-ге вид. доп. та перероб. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 123 с.
4. Голодомор 1932–1933 років – геноцид українського народу. URL: <https://iraq.mfa.gov.ua/news/66534-golodomor-1932-1933-rokivgenocid-ukrajinskykogo-narodu>

